

Göçmen Kürt Gençlerinde Kültürel Değişim Parametreleri: İnegöl Huzur Mahallesinde Saha Çalışmasından İzlenimler

*

Parameters of Cultural Transformation Among Migrant Kurdish Youth:
Observations from the Case Study in Huzur Neighborhood in İnegöl

Deniz Aşkın - Fuat Güllüoınar

Öz

Bu makale, farklı sosyal, ekonomik ve siyasal nedenlerden dolayı Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesinin farklı illerinden Bursa ilinin İnegöl ilçesine göç eden birinci kuşak Kürt göçmenlerin kültürel deneyimlerini ve onların çocukları olan ikinci kuşak gençlerin yaşadıkları kültürel dönüşümün boyutlarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Kürt göçmenlerin ve çocuklarının deneyimledikleri kimlik oluşum süreçleri, kent yaşamına uyumları, toplumsal cinsiyet, geleneksel ve dinsel davranış örüntüleri ve sosyal bütünleşme boyutlarındaki deneyimlerine referansla göçten kaynaklanan kültürel dönüşümleri analiz etmektedir. Çalışma sonucunda, ikinci kuşak gençlerin deneyimledikleri kültürel dönüşüme bakıldığında, ikinci kuşak gençlerin davranışlarını şekillendirirken, çoğu durumda ebeveynlerinin bilinçli olarak kaçındığı kentin popüler kültürünü örnek aldıkları görülmektedir. Alan araştırmasının verilerine dayanan bu çalışmanın örneklemini, Bursa'nın İnegöl İlçesinin Huzur mahallesinde adrese dayalı nüfus kayıt sisteminin yararlanarak rastgele seçilmiş Doğu ve Güneydoğu'dan göç eden birinci kuşak göçmenler ve onların çocukları olan ikinci kuşaktan oluşan 300 kişidir. Ayrıca, birinci kuşak göçmenler ve ikinci kuşak gençlerin içinde yaşadıkları kente uyum süreçlerindeki kültürel ve sosyal koşulların ayrıntılı bilgisine ulaşmak için bu gruplardan seçilmiş 30 kişi ile derinlemesine mülakat ve odak grup görüşmeleri yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Göçmen Kürtler, Gençlik, Kimlik Oluşumu, Aidiyet, Kültürel Dönüşüm, Kent, Bursa

Abstract

This study aims to analyze the cultural transformation of the Kurdish immigrants from relatively rural areas in the Eastern and the Southeast undergo upon moving to the Western urban area of İnegöl, Bursa. It undertakes the analysis with special reference to second generation Kurdish youth's identity construction, integration to urban life, social relations regarding gender issues, patterns of traditional and religious behavior and political perception of social unity. As a result, when looking at the cultural transformations the second generation have experienced, they have taken the popular culture of the city as a model on shaping the behaviours of second generation, which in most cases, parents may intentionally avoid. Empirically, we first utilized the address-based population registration system to randomly selected 300 immigrant from Eastern and Southeastern area residing in İnegöl-Bursa. In addition, we conducted in-depth interviews with 30 the immigrant youth to capture the cultural, ideological, and social context of the urban setting within which they now live.

Keywords: Kurdish Migrant, Youth,, Cultural Transformation, Identity Construction, Belongingness, Urban, Bursa

Giriş: Türkiye’de İç Göçün Kısa Tarihçesi

Türkiye’de iç göç olgusu incelendiğinde, bu konunun siyasi hükümet ve politikalarından bağımsız olarak ele alınması mümkün değildir. Her hükümetin göç, kent, ve kentleşme konusunda farklı politikalar benimsemesi, Türkiye’de bu olgunun bir çok döneme ayrılarak incelenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu konuda ilk olarak, cumhuriyetin kurulması ile mevcut hükümetin daha çok merkezileştirme politikalarına bir tepki niteliğinde özellikle Doğu ve Güneydoğu’da çeşitli etnik ve dini temelli isyanlar meydana gelmiştir. Gerek bu tür isyanlardan gerekse de devletin kendisine tehlike unsuru olarak gördüğü grupları dağıtması göç olgusu ile tanışmasını beraberinde getirmiştir. 1923-1950 yılları arasında ulus devletin inşası sırasında hükümet radikal karar alabilmek için göç ile ilgili bir çok yetkiyi elinde toplamıştır. Bu bağlamda göç ile ilgili kanunun uygulanmasına göre Tunceli, Erzincan, Bitlis, Siirt, Van, Bingöl, Diyarbakır Ağrı, Muş, Erzurum, Elazığ, Kars, Malatya, Mardin, Çoruh illerinden 5.074 hanede 25.831 nüfus batı Anadolu’ya gönderilmiştir (Tekeli, 2008: 162).

Diğer taraftan, 1950 ile beraber Demokrat Parti’nin (DP) iktidara gelmesi İkinci Dünya savaşının bitmesi, tarımda makineleşme atılımları ve Türkiye’nin dış devletler ile iletişime/etkileşime geçmesinin sonucu olarak devletin tek parti dönemindeki politikalarının değiştirilmesi, göç politikalarında da değişikliğe gidilmesine neden olmuştur. 1950’liler ile başlayan iç göç, 1960’lara doğru hız kazanarak devam etmiştir. Ayrıca, bu dönemde Türkiye’den yurtdışına büyük göç dalgaları yaşanmıştır. İkinci dünya savaşının tahribatını kapatmaya çalışan gelişmiş ülkelere olan bu göç dalgaları Türkiye’nin göç tarihinde önemli bir yere sahiptir (Abadan-Unat, 2007).

1980’ler ve sonrasında artık küreselleşmeye kapılarını açan Türkiye’de kır ve kent dengeleri değişmeye başlamıştır. Kentlerin sanayi merkezleri haline gelmesi, eğitim olanaklarının kentlerde konuşlanması, sağlık hizmetlerinin kentlerde daha kaliteli olması ve yatırım için kentlerin daha elverişli olması bireyleri göç etmeye sevk eden nedenler arasındadır. Ayrıca, “1980 Askeri hareketi, daha sonra Turgut Özal’ın iktidara gelmesi ile

bayındırlık yatırımlarının artışı ile iletişim ve ulaşım koşullarının iyileşmesi, sanayileşmeye yönelik olarak hedeflenen büyüme hedefi ile küçük ve orta ölçekli sanayi tesislerinin artması ile göçler hızlanmaya başlamıştır” (Tüfekçi, 2002: 49).

1980’li ve 1990’lı yıllara bakıldığında bu dönemdeki göçlerin genel olarak, Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan vatandaşları etkilediği görülmektedir. Kaya’nın (2009: 3) belirttiği üzere, 1980’lerin ortasından 1990’ların sonlarına dek yaşanan ve ağırlıklı olarak Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki nüfusu etkileyen iç göç sürecinin arkasında sosyolojinin klasikleşmiş ‘itici’ ve ‘çekici’ faktörlerinin dışında da öğeler yatmaktadır. Türkiye’de iç göç dengesinin değişmeye başladığı bu dönemde, gerek devletin 1920’li yıllardan önce uyguladığı zorunlu göç uygulamaları gibi politikalar gerekse Kürt meselesi ile ilgili farklı siyasal nedenler genel olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki vatandaşların yerlerinden olmalarına neden olmuştur. Dolayısıyla, bu dönemde sadece sosyal ve ekonomik nedenlerle değil, siyasi faaliyetler sonucunda oluşan olumsuz ortamdan etkilenerek göç etmek zorunda kalan vatandaşlar söz konusudur.

Türkiye ve Zorunlu Göç Olgusu

Osmanlı Devleti’nden sonra ulus temelli kurulması amaçlanan Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında büyük oranda Türk nüfusu göçü aldığı bilinmektedir. Bu nüfusun çoğu Osmanlı’dan milliyetçilik akımıyla ayrılan özellikle Balkan devletlerinden çeşitli mübadele yöntemleri ya da anlaşmalı olarak gelen göçmenlerdir. Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı ilk göçmen yerleştirme deneyimi olması açısından bu mübadeleler önemlidir. İkinci olarak, özellikle yeni cumhuriyetin, karşılaştığı Doğu Anadolu isyanları sonrasında zorunlu yer değiştirmelerini (Tekeli, 2008: 160) kapsamaktadır. Türkiye’de bir iç iskan politikası olarak uygulanan bu zorunlu yerleştirmeler, asıl olarak 1925 Şeyh Sait, 1930 Ağrı ve 1937 Dersim isyanlarından kaynaklanmış ve bu uygulama, Şeyh Sait isyanının ardından çıkarı-

lan 10 Haziran 1927 tarih ve 1097 sayılı kanun kapsamında uygulanmıştır (Kaygalak, 2009: 77).

Bu dönem, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun yerli halkı, daha açık bir ifade ile, Kürt ayaklanmaları sonucunda “güvenliği sağlamak” amacıyla dahiliye vekaleti tarafından devletin yerleşik halkının farklı bölgelere dağıtılması dönemidir.

Ancak bunların yanında Osmanlı Devleti'nden sonra ulus-devlete dönüşerek yoluna devam eden Türkiye Cumhuriyeti'nin nüfusu yerleştirirken sadece güvenlik nedeniyle bunu gerçekleştirmediği, aynı zamanda göç edenleri de belli bir biçimde türdeşleştirme çabası içinde olduğunda bahsedilebilir. Ayrıca Keser'e (2011: 49) göre türdeşleştirme politikasının halkın yerleştirmesinde göz önünde bulundurulduğunun en açık kanıtı yerleştirmelerin Türk/Müslüman politikasına uygun biçimde uygulanmasıdır.

1950 sonrasında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile göç sorununa yaklaşım tarzı da değişmiştir. Tekeli'ye (2008: 163) göre, bu dönemden sonraki göç politikalarının değişimini temel olarak iki başlık altında özetlemek mümkündür: Bunlardan birincisi devletin niteliğindeki değişimdir. Zaman zaman askeri müdahaleler de olsa demokratik siyasal süreç işlemiştir. Bunun paralelinde refah devleti anlayışı benimsenmiştir. Devlet artık yer değiştirmelerinin gerekçesini kalkınma ve halkın refahıyla temellendirmek durumunda kalmıştır. İkincisi ise bu dönemde Türkiye'nin kentleşmesinin hızlanması ve yer değiştirmelerinde kentlere iskanın öneminin artmasıdır. Kırsal alanda yeniden iskân edilmek istenen kesimler için yeniden kırsal alana iskan edilmek tek seçenek olmaktan çıkmış, kentlere iskan, istenilen bir seçenek haline gelmiştir.

Bunun yanında, cumhuriyetin kendi kendine yetmesini ve kendi enerjisini üretmesi amacıyla baraj yapımından kaynaklı olarak binlerce köylü farklı yerlere göç etmek zorunda kalmıştır. 1955 yılında çıkarılan 6541 sayılı kanun yasası ile Seyhan, Sarıyar, Demirköprü, Hirfanlı, gibi büyük barajların göl sahalarında kalan köylerde yaşayan yerli halkın başka yerlere nakli karara bağlanmıştır. Bazı barajların kapsadığı alan itibarıyla bü-

yük olması etkilediği hane sayısını da arttığı için sorunun boyutlarını da büyütülmüştür. Böylece istemeyerek göç etmek zorunda kalan birey sayısı da artmıştır. Sadece bir örnek olarak, "Keban barajının yapımı sırasında bu barajın göl sahası içindeki 126 köyün boşaltılması ve 20.000 kişinin yerinin değiştirilmesi gerekmiştir" (Kaygalak, 2009: 77). Ancak, her dönemde olduğu gibi bu dönemde de zorunlu göçün tek bir nedeni olmamıştır. Yukarıdaki zorunlu göçlere ek olarak çıkarılan 6829 sayılı kanun ile kaçakçılığın önlenmesi amacıyla bazı köylerin de yerleri değiştirilmiştir.

Yukarıdaki açıklamalarda da vurgulandığı gibi zorunlu göç tek bir nedene bağlanamaz, bu olguya neden olan farklı ve bazen de devletin kendisine tehlike unsuru addettiği ve özellikle belli bir etnik kimliğe ait kişilerin istem dışı olarak yerlerinin değiştirilmesi konunun önemini arttırmaktadır. Fakat tüm bu nedenler arasında, "hükümet güçleri veya hükümet destekli militanlar ile isyancı gruplar arasında – çoğunlukla askerlerin ilerleme veya geri çekilme rotaları üzerinde - meydana gelen çatışmalar dünyanın her yanında, yerinden edilmelerin en önemli nedeni olmaya devam etmektedir" (Ünal, 2008: 30).

Türkiye'nin 1980'ler ile bir çok değişikliğe tanıklık etmesi açısından önceki dönemlere nazaran her açıdan daha önemlidir. Bu dönemde, 1925 Şeyh Said isyanını anımsatan, ancak daha kapsamlı bir Kürt isyanı PKK adıyla ortaya çıkmıştır. Devlet güçlerinin ve bu örgütün çatışmasından etkilenen ve özellikle çatışmaların yoğun olarak yaşandığı bölgelerde devlet ve örgüt arasında kalan ve çoğu zaman da göç etmek zorunda kalan ya da devletin zoruyla köylerden çıkartmalar başlamıştır. Kaygalak'ın (2009: 81) ifade ettiği gibi 1980'lerin ikinci yarısından sonra iç göç, hem istikamet hem de varış noktalarında daha önceki dönemlerden ayrılmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, ulus devletin kurulmasından itibaren Türkiye cumhuriyetinde farklı yoğunluklarda zorunlu göç politikaları uyguladığını söylemek mümkündür. Bu durum bazen devletin "bölünmez bütünlüğüne" bir tehdit fark edildiği zaman bazen de çeşitli kamulaştırma uygulamalarında ortaya çıkmıştır. Fakat bu zorunlu iskân politikalarında ifade edilmesi gereken en önemli nokta, bu tür yer değiştirmelerin var olan so-

runları çözmediği aksine yeni ve bir o kadar da farklı sorunlara neden olduğudur.

Göç Kuramı Olarak İlişkiler Ağı (Network) Teorisi

İlişki ağları teorisi, göçmenlerin gittikleri yerlerde oluşturdukları ilişkilere odaklanmaktadır. Başka bir deyişle, "göçmen ilişki ağı, geldikleri ülke ile yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağlantılardır" (Abadan-Unat, 2002: 18). Castles (2008: 13) ilişki ağları teorisinin aslında global akrabalık ilişkilerinin anahtar kavram olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü sahip olunan sosyal ilişkiler ve ağlar iç ve dış göçü teşvik eden en önemli etken olarak görülmektedir. Göç eden birey için gittiği yerde tutunmasında hayati önem taşıyan bu ağlar, daha önce gelen göçmenler vasıtasıyla kolayca aşılabilir. "Zincirleme göç" olarak da tanımlanan "ilişki ağları" (network) teorisi göçmen ve göçmen olmayanlar arasında bağlantı kurarak kişiye bir taraftan kaldığı yerde güven duygusu verirken, diğer taraftan yeni göç eden bireylerin gidilen yere uyumunu zorlaştıran sonuçları da üretmektedir (Hass, 2008: 19, Abadan-Unat, 2002, 18-19).

Göç sonucunda oluşturulan ağlar ile göçmenler kendi aralarında formal ya da enformel olarak örgütlenmektedirler. Böylece gidilen yerlerde göçmenlerin kenar mahallerde oluşturdukları 'göçmen kültürü' sayesinde göçün risklerinin en aza indirilmesi sağlanmaktadır. Çünkü akrabalık ve hemşerilik gruplarının bireylerin kendilerini yabancı bir mekânda daha güvende hissetmelerine yardım ettiği görülmektedir. Dolayısıyla, Çağlayan'ında (2006: 20) belirttiği üzere kurulan bu ağlar sayesinde göçün ekonomik ve sosyal maliyeti düşürülmektedir. Ayrıca, göçmenlerin gittikleri yer ile kendi asıl memleketlerindeki akrabaları ile iletişimlerini koparmaları iki kenti de birbirine bağlamaktadır.

Bu çalışmanın evreni olarak kabul edilen Huzur Mahallesi'ne bakıldığında ilişkiler ağı teorisinin temel argümanlarını destekleyen sosyolojik olguları gözlemek mümkündür. Çoğunlukla 1980 sonrası ekonomik ne-

denlerden ya da zorunlu göçlerden dolayı gelen bu vatandaşların halen kendi memleketleri ile iletişim halinde oldukları görülmektedir. İlişki ağı teorisinin Huzur Mahallesi'nin oluşmasında etkili olduğu savını destekleyen diğer bir kanıt ise, mahalledeki birinci kuşak (çoğu Bitlis ve Muş kökenli) ile yapılan görüşmeler esnasında bu vatandaşların İnegöl'e yerleşmelerinde en büyük etkenin daha önce gelen akrabaları olduklarını ifade etmeleridir. Ayrıca, mahallede oturduğu halde yıllardır (hastane ve zorunlu durumlar dışında) İnegöl'e gitmeyen birinci kuşak göçmenlerle de karşılaşmak mümkündür. Bu durumda zincirleme göç nedeniyle mahallede kurulan sıkı sosyal ilişkilerin ve iletişim ağlarının bu göçmenler için belli ölçülerde yeterli olduğunu söylemek mümkün görünüyor.

Sonuç olarak, yukarıda açıklanan ilişkiler ağı kuramı Huzur Mahallesi'ndeki göçmenlerin belli davranış özelliklerini bir ölçüde yansıttığı öne sürülebilir. Ancak, yine de göç olgusunun uzun ve karmaşık yapısı göz önüne alındığında bir tek kuram ile göç olgunun tüm boyutlarını açıklamak mümkün değildir. Bunun için çalışma boyunca Huzur Mahallesinde yaşayan göçmenlerin kültürel dönüşüm deneyimlerini anlamak için çeşitli kimlik, kültür ve göç teorilerinden eklektik olarak yararlanılmaya çalışılmıştır.

Kültürel Dönüşüm

Toplum içinde herhangi bir değişimin genel halk tarafından kabul edilmesi ile meydana gelen kültürel dönüşüm, kendisine tabi olan bireylerin sosyal hayatlarında, dünya görüşlerinde, hayatlarını idame ettikleri yerleşim yerine bakışlarını belirlemektedir. Dolayısıyla, yaşanan yer kişinin anlam dünyasını etkilemektedir. Sosyolojide son dönemlerde oldukça merkezi bir konuma yerleştirilen kültürel değişimin en önemli nedeni farklı toplumların karşılaşmasıdır. Bu noktada da, sosyolojik olarak incelendiğinde mekân değişimine maruz kalan insanların değişimde daha öncü ve daha hızlı davrandıkları görülmektedir.

Fichter (1990: 121) sosyo-kültürel bir değişimin olabilmesi için şu koşulların gerçekleşmesi gerektiğini söyler: 1) Toplumdaki kişilerin gereksi-

nimlerinin farklılaşması, yeni gereksinimlerin ortaya çıkması kapalı olan toplumun diğer toplumlar ile etkileşime geçmesini sağlayacaktır; 2) Mevcut toplumda yaşayan insanların sahip oldukları umut ve beklentiler onların statik düzenlerini bozmalarına neden olacaktır; 3) Kişilerin bilgi birikimlerinin artması yeni mekânların ve insanların tanınması insanları değişime sevk eder; 4) Kişilerin kendi toplumlarında var olan değer ve yargılara karşı tavırları ve onları beğenmeyişleri kültürel dönüşümün olması için önemli bir nedendir; 5) Belli bir grupta yaşayan insanların farklı konularda ihtisas kazanmaları, farklı statü ve sınıfların ortaya çıktığı durumlarda, iletişim ve ulaşımın kolaylaştığı dönemlerde sosyo-kültürel dönüşüm gerçekleşir.

Gidilen yere ve meskûn halka uyum ya da soyutlanma ikilemi onları kültürel kodlarından taviz vermeye zorlamakta aksi durumda toplumdaki dışlanmaya maruz bırakılmaktadır. Göçmenlerin kültürel dönüşümlerini mekân ile açıklayan Bağlı (2006) kentlerdeki mimari yapının da göçmenlerde kültür değişimine neden olduğunu söyler. “çünkü kent, salt bir yerleşim birimi değildir... aynı zamanda kendine bir kimlik oluşturma alanıdır” (Bağlı, 2006: 219).

Göçmenler birinci ve ikinci kuşak olarak kategorilere ayrıldığında, göç olgusunu bizzat yaşamış birinci kuşağın ve bu durumdan en çok etkilenen ikinci kuşağa nazaran kültürel kodları sahiplenmede ve bu aidiyetleri değiştirmede daha muhafazakar davrandıkları görülmektedir.

Göçmenler kendilerine has kültürlerinin yeni mekânda ihtiyaçlara cevap vermediğini gördüklerinde yeni araçlara yönelmektedirler. Teknolojik gelişim üzerinden kültürel değişmeyi ele alan Turner (2000), zamana ve mekâna bağlı olarak kültürün daima bir değişim ve dönüşüm halinde olduğunu vurgular. Seyahatten, üretime, teknolojiye ticarete her alandaki yeni bir gelişme kültürel değişimin öncülüğünü yaparak kitle kültürünün yaygınlaşmasına neden olmuştur. Giderek sosyal alanın, kitle kültürünün dışında kalmanın zorlaştığı bu çağda yeni bir ortak kültür oluşumu hız kazanmıştır. İşte burada ikinci kuşak göçmen, söz konusu ortak kültüre daha yakın davranışlar sergilerken; birinci kuşak göçmen ise daha çok

kendi mahallelerine çekilerek “geleneksel kültürlerinde”¹ ısrar etmektedir. Ancak kent, değişimin ve dolayısıyla gelişmenin ve yenileşmenin mekanı olması hasebiyle yeni ihtiyaçların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Kültürel dönüşümün kentlerde daha hızlı daha dinamik olduğunu ve bunun en önemli sebeplerinden birinin de popüler kitle kültürünün oluşturulmaya çalışılması olduğunu ifade eden Bağlı (2006) kente sonradan gelen kültürlerin yerel kültür ile rekabet şanslarının olmadığını ve bunların zaman içerisinde eriyip yok olacağını belirtmektedir.

İkinci kuşağın popüler kültürle olan yakın ilişkileri onları kentte tutunmalarını sağlayabilecek temel araç haline gelebilmektedir. Bu durum ikici kuşaktan bireyin, kentte yer edinmesine yardımcı olur. İkinci kuşak göçmen, kent kültürü² içinde soğuruldukça geleneksel kültürden uzaklaşıp kent kültürü ile bütünleşmektedir. Bu durum birinci kuşağın bazen kabullenemediği bir değişim olgusudur.

İkinci kuşağın kendi ebeveyn kültürleri ile bağdaşmayan değerler benimsediğinde yeni tüketim kalıpları ortaya çıkmaktadır (Sennett, 2011; Fichter, 1994). Tüm bu değişimin müsebbibi olarak göçü bir değişim hareketi, göçmenleri de özellikle de ikinci kuşağı değişimin önemli bir faili kabul etmek mümkündür. Çünkü göç ile birlikte kentlerde kültür karşılaşması gerçekleşmekte, davranışlar değiş tokuş edilmektedir. Kentlerde yeni fikirler yeni davranış örüntüleri için uygun zemin oluşmaktadır.

Göç, Kimlik, Kültür ve Aidiyet İlişkisi

Göç, kişinin yer değiştirme hareketine kadar sahiplendiği geleneksel aidiyetlerinden uzaklaşmasını beraberinde getirmektedir. Değişen mekân,

¹ Bu çalışmada “Geleneksel kültür” önceki kuşaklar boyunca edinile gelmiş akrabalık, aşiret ve cemaat ilişkilerin yaygın olduğu, kadın erkek ilişkilerinin mesafeli olduğu, genel olarak her bireyin yapması gerekenler önceki kuşaklardan aktarılan ortak tecrübelerden tayin edilen, dolayısıyla geçmişe ait pratik ve değerlere işaret eden kültür türü anlamında kullanılmıştır.

² “Kent kültürü” ve “modern kültür” ün aynı anlamda kullanıldığı bu çalışmada, bu kavramlar ile, geleneksel kültürde var olan kuşaklar boyunca devam eden deneyimlerin aksine, dönemsel olarak halk tarafından kabul edilen, hızlı kültür üretimlerin ve tüketilmelerin olduğu, serbest ve bireysel ilişkilerin yaygın olduğu kültür türüne atıfta bulunmaktadır.

kimliğin oluşumuna yardım eden değerleri egemen kültür kodları içinde geçersiz kılmaktadır. Dolayısıyla, göçmen birey farklı seçenekler arasında kalmaktadır. Göçmenler, ya kendi geleneksel değerlerini unutarak gelinen yerin kültürü ile bütünleşmekte ya da göç ettiği yerde kendi değerlerine daha sıkı sarılmaktadır. Ancak, göçmenler yeni kuşakları aracılığıyla geleneksel kültür ve yeni kültürün kombinasyonu olan melez bir kültür üretip bu kültürün gelişimine de katkıda bulunabilmektedir.

Ancak şu ana kadar göçmenler üzerine yapılan çalışmalar, birinci kuşağın kendi değerlerine sadakat göstererek, kent ile olabildiğince az etkileşime geçtiğini ve göçmen mahallesinde ya da en azından kendi evinde kendi değerlerine sarılmakta olduğuna dikkat çekmektedir. (Bağlı, 2006; Deniz Ve Etlan, 2009; Erginsoy, 2001; Kaya, 2006; Çağlayan vd., 2011; Sevimli, 2000; Gürel, 2001; Taşdelen, 1999; Sayad, 2003; Görmez, 1999; Subaşı, 1999; Levi Strauss, 2012; Aslan, 1999; Bulaç, 2007; Aristova, 2002; Fichter, 1990; Giddens, 2005a; Bauman, 2012; Canatan, 1990; Kaya, 2009; Doğruel, 2007; Yüksekler, 2012; Saraçoğlu, 2011; Güngör, 2005; Tezcan, 2011; Alankuş-Kural, 1999).

Diğer taraftan, göç edilen yer ile uzun bir süre bağlar koparılmayarak geleneksel değerler muhafaza edilebilmektedir. Bu anlamda göçmenlerin kökenlerine kimlik inşası kişinin kendisini yakın hissettiği ülkeye, kuruma ya da en azından bir gruba olan bağlarını kendisini daha güvende hissetmesi için sürdürmesidir (Güngör, 2005: 188).

Göç, bireyin kimliğini inşa ettiği değerleri arkada bırakarak yer değiştirmenin gerçekleşmesine kadar oluşan geleneksel aidiyetlerin sahiplenmesini zorlaştırmaktadır. Çünkü, aidiyeti veya toplumsal kimliği ve toplumsal ilişkiler dünyasını inşa eden mekanın kendisidir. Bağlı'nın (2006: 225) ifade ettiği gibi, "mekân kültürü somutlaştıran alandır. Her insan, kendisini belli bir yöreye ait hisseder. Bu, aynı zamanda bir kimlik edinmenin de temel referans noktalarından birisidir. Bu nedenle de insanla mekân arasındaki ilişki esasında romantiktir ve mistiktir." Göçün meydana getirdiği mekandan koparıma duygusu sonucunda, göçmenler kendi asıl mekanlarına yönelik duygusal bir bağ geliştirmektedirler. Bundan

dolayı, göçmenler memleketleri ile ilişki ve iletişimlerini koparmak istemez ve ortak kimliği oluşturan değerleri sık sık dile getirirler. Ortak kimlik ise, “ortak aidiyetin bilince çıkarılmasıdır. Buna göre kültürel kimlik de, bir kültüre katılımın bilince çıkarılması ya da o kültüre ait olduğunun ilan edilmesidir” (Assmann, 2001: 134).

Göçmen, geride bıraktığı toplumsal kimliğini oluşturan değerlerinden uzaklaşmamak için, çoğunlukla hemşerilerinin oluşturduğu mahalleye göç ederek kendisini güvene aldığına inandırmakta ve yabancılik duygusunu en aza indirmektedir. Örneğin, köylerden kente göç ederek kente yerleşen “gecekondu denilen vatandaş, esasen hala korumakta olduğu hemşerilik yani aidiyet duygusu içinde coğrafi olarak kamplara bölünmüştür” (Gürel, 2001: 139). Çoğunlukla, kentin kenar bir mahallesinde oluşturulan bu gecekonduarda pekiştirilen ortak kültürel değerler, bireyin kendisinin ve dolayısıyla toplumsal kimliğine olan farkındalığını canlı tutmasını sağlamaktadır. Göçün ikinci ve daha sonraki kuşaklar üzerindeki aidiyet duygusuna olan etkisi incelendiğinde ise bu kişilerde, genel olarak her iki kültür tarafından “sıkıştırılmışlığın ve arada kalmışlığın” olduğunu, ancak kent kültürünün daha ağır bastığı durumların çoğunlukta olduğunu görmek mümkündür. İkinci kuşak göçmen çocuklarının kimlik dokularında her iki kültürden kodlar görmek olasıdır. Ancak, birey kendisini öncelikle yaşadığı mekân ile tanımlamaktadır.

Sonuç olarak, göçün ortaya çıkardığı geleneksel mekânlardan ayrılma olgusu, aidiyetin duygusal bir zemine oturtulmasını ve kültürü başka bir yerde yaşatma mücadelesini beraberinde getirmektedir. Bunun sonucu olarak da göçmenler, geleneksel kültür içerisinde oluşturulan kimliklerinin işlevini yitirmemesi, aidiyetin kaybolmaması için gidilen mekânlarda egemen kültürden farklı olarak kendi kültür adacıklarını meydana getirmektedirler. Özellikle birinci kuşak göçmen birey için tanınma ve kendi kültürlerinin devamı büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle çoğu zaman kentin kenar mahallesinde göçmenlerin oluşturduğu kültür adacıkları küçük cemaatlerin varlıklarının simgesi ve bireylerin geleneksel kültürde yeniden toplumsallaşma mekanlarıdır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada temel olarak nitel ve nicel yöntemler birlikte kullanılmıştır. Betimleyici bir araştırma modeli benimsenen bu çalışmada Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun farklı kentlerinden (özellikle Bitlis, Muş ve Van) İnegöl'e göç eden Kürt vatandaşların çocukları konumundaki ikinci kuşak ile ayrışmalarını konu almaktadır. Bu bağlamda birinci kuşak göçmenlerin ve ikinci kuşak gençlerin hangi noktalarda birbirlerinden farklı düşündükleri, ikinci kuşağın kendi ebeveynlerinin geleneksel kültürlerini ne derece kabul ettiği ya da eleştirdiği üzerinde durulacaktır. Bu nedenle birinci kuşak göçmenlerin ve ikinci kuşak gençlerin, kente, kent kültürüne, kırsal alana ait (kendi memleketleri) düşünceleri, kent ile bütünleşme düzeyleri, dışlanma, bütünleşme, entegrasyon ve geleneksel kültürü sahiplenmedeki istekleri araştırmanın inceleme kapsamına alınmıştır.

Araştırma, 2013 yılının Temmuz ve Ağustos aylarında İnegöl Huzur Mahallesi'nde daha geçerli ve güvenilir verilerin elde edilmesi için nicel ve nitel yöntemler ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma genel bir betimlemeye yönelik olduğundan çeşitli sorulara cevap bulmaya odaklanılmıştır. Bu sorunların derinlikli bir analizi için, katılımlı gözlem, derinlemesine görüşme, odak grup görüşmeleri ve anket teknikleri kullanılmıştır.

İlk etapta, araştırma için belirlenen anket ve görüşme sorularını sınamak ve yeterince anlaşılır olup olmadığını doğrulamak amacıyla katılımlı gözlem süresince göçmenlere pilot uygulama yapılmıştır. Daha sonra elde edilen veriler doğrultusunda anket ve görüşme soruları tekrar düzenlenip Temmuz ve Ağustos aylarında belirlenen mahallede araştırma gerçekleştirilmiştir.

Dolayısıyla alan araştırmasının verilerine dayanacak olan bu çalışmanın örneklemini Bursa'nın İnegöl İlçesinin Huzur mahallesinde adrese dayalı nüfus kayıt sisteminden yararlanarak rastgele seçilmiş Doğu ve Güney-

doğu'dan göçle gelen birinci ve ikinci kuşak gençlerden oluşacak 300³ kişidir. (125 birinci kuşak, 175 ikinci kuşak) Bu 300 kişilik birinci kuşak göçmenler ve ikinci kuşak gençlere önceden hazırlanmış anket soruları yüz yüze uygulanmıştır. Çalışmanın amacı ve kapsamı çerçevesinde belirlenen anket soruları, bu gençlerin kültürel normlarını ve değerlerini şekillendiren temel öğelere ve onların kültürel davranış kalıplarına odaklanan sorulardan oluşmuştur. Daha sonra elde edilen bu veriler SPSS programına yüklenilerek elde edilen verilerin frekans analizi yapılmıştır. Ayrıca, onların içinde yaşadıkları kente uyum süreçlerindeki kültürel ve sosyal koşulların ayrıntılı bilgisine ulaşmak için bu gruptan kota örnekleme metodu uygulanarak 30 kişi ile derinlemesine mülakat ve odak grup görüşmeleri yapılmak üzere örneklemler seçilmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Birinci ve İkinci Kuşakların Kadın ve Erkeğin Toplumsal Konumlarına Bakışlarındaki Farklılıklar: “Değişen Tutumlar” ya da “Öğrenilmiş Çaresizlik”

Araştırmaya katılan birinci kuşak göçmenler ve ikinci kuşak gençlerin geleneksel aile anlayışlarına bakışları arasında önemli farklılıklar görülmektedir. Birinci kuşağın geleneksel kültür içinde kabul etmiş olduğu ve halen savunduğu kadın erkek ilişkilerinde erkeğin daha baskın olması gerektiği düşüncesi, ikinci kuşakta değişime uğramaktadır. Saha çalışması yapılan bu göçmen mahallesinde yaşayan birinci kuşak ile yapılan bireysel ve özellikle odak grup görüşmelerinde; (grup halinde iken birinci kuşak göçmenler geleneksel kadın-erkek rollerine daha fazla sarılmaktadır) kadının evde oturması gerektiği, dışarıda çalışmaması, erkeğin evde ya da genel olarak daha baskın olması gerektiği gibi düşünceler her fırsatta vurgulanmaktadır. Diğer taraftan, ikinci kuşak gençler ile yapılan bireysel

³ Evreni temsil edecek örneklem sayısı Lin'in örneklem hesaplama tablosuna göre belirlenmesi .05'lik güven aralığı için Huzur Mahallesi'nin ortalama nüfusu için 370 kişiye ulaşılması gerekiyordu. Ancak çalışma yapılan Huzur Mahallesi sakinlerinin çalışmaya dâhil olmak istememelerinden dolayı anket formu toplamda 300 kişiye uygulanabilmiştir.

özellikle odak grup görüşmelerinde ise gençlerin; (odak görüşmelerinde gençler kadın ve erkeğin eşit olması gerektiği düşüncesine daha fazla dikkat ediyorlar) kadının isterse dışarıda çalışabileceği kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğu gibi kendi ebeveynleri ile ters düşecek düşüncelere sahip olduğu gözlenmiştir. İkinci kuşak gençlerin kent ile girdikleri etkileşimden dolayı, kadın ve erkeğin toplumsal hayattaki konumlarına bakışlarında kendi ebeveynleri ile bu tür farklılıkları göstermelerinin yanında, kendi ebeveynlerini bu tavırlarından dolayı da eleştirmektedirler.

Kadın-erkek ilişkilerine yönelik tutumları açısından birinci kuşak göçmenlerin görüşleri şöyledir:

Kadın ve erkek biz Kürtlerde eşit olmaz bize zit.- eşit olsa dahi- biz Kürtler için olmaz, mesela eşit olursa kadın kendi başına sabah kalkar arabaya biner parka gider bu bize olmaz. Kadın gerektiğinde dövülebilir. Bazen hak ediyorlar. (Abdullah, birinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

Kadın kadınlığını bilecek erkek erkekliğini bilecek. Bunlar eşit olamaz nasıl olacak ben çalışsam o da çalışacam diyecek o zaman kim bakacak bize, biz Kürt halkında böyle bir şey yok. Kürt toplumunda kadınların çalışması yüzde bir bile değil. Türklerde öyle değil ..... o yüzden o kadar sorun çıkıyor. Kürt, kadını daha fazla koruyor. Kadın erkeğine saygı gösterecek bu şekilde hiçbir zaman sorun çıkmaz, kadın işini yaptıktan sonra şiddet görmez ama bir iş verdiğinde bana sen yap gibi sözler söyler ise dayak olmazsa olur mu? Kadın kadınlığını bilecek erkek erkekliğini (Kasım, birinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

Kadın dışarı gittiğinde de erkekten izin istemeli, ...Evde erkek üstün olmalı her açıdan erkek üstün olmalı, erkeğin hesabı ayrı olmalı⁴, kendini dayağa getiren kadını erkek dövebilir. Erkektir sinirlenmiştir olur yani (Saniye, birinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

Erkek her konuda üstün olmalı erkek başkadır bizim Kürtlerde, onsu bir yere gidemezsin, biz Kürtlerde eşitlik olmaz, erkek üstün olmalı..... (Gülistan, birinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

Birinci kuşak ile kadın erkek eşitliği konusunda yapılan derinlemesine mülakatlarda görüldüğü üzere, kadınlar bile erkeklerin üstün olması ge-

⁴ Kürtçede, "erkeğin hesabı ayrıdır" deyiimi bir kimsenin ya da bir toplumun diğerlerinden ayrı değerlendirilmesi gerektiğini belirtmek için kullanılmaktadır. Saniye "erkeğin hesabı ayrıdır" derken erkeğin kadın ile aynı kefeye konulamayacağını ve bu iki grubun eşit olmadığını olamayacağını ifade etmektedir.

rektiğini ısrarla belirtirken, aslında kadınlarda öğrenilmiş çaresizliğin olduğu da görülmektedir. Ayrıca, birinci kuşak bu konudaki görüşlerini belirtirken Türklere atıfta bulunmakta ve onların kadına daha fazla eşitlikçi davranarak yanlış yaptıklarını ima etmektedirler. İnegöl Huzur Mahallesi'nde yapılan gözlemlerde de bu mahallenin Türkiye'nin Doğu ve ya Güneydoğu'sundan bir köy izlenimi verdiği görülmektedir. Dolayısıyla, bu toplum içerisinde kent ve kent kültürü ile etkileşime girilmemesinden dolayı geleneksel düşüncelerin değişmesinin en azından birinci kuşak açısından daha zor olduğu gözlenmektedir.

Kadın-erkek ilişkilerine yönelik tutumları açısından ikinci kuşak gençlerin daha farklı bir tutum aldıklarını söylemek yanlış olmaz. İkinci kuşağın bu konudaki görüşleri ise şu ifadelerle karşılık bulmaktadır:

Bayanlar biraz yadırganıyor, aslında biraz değil çok yadırganıyor. Toplum bayanı biraz öne almalı. Adam kafasına göre her istediğini yapıyor. En son eşime sorarım hesabı yapıyor. burda bence çok yanlış. Önce eşine danışacaksın sonra aileye. Çocuklar burda eşlerden daha fazla değer görüyor bence, çok yanlış. Türklerin genelinde böyle değil. Adam önce eşini öne alıyor, bir şey alacaksa, yapacaksa önce benim eşim diyor. Ama biz Kürt toplumunda böyle değil (Elif, ikinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

Kadın erkek eşittir, mesela Kürtlerde diyorlar erkek üstündür bu saçma bir şey ikisi eşit olacak... (Nilüfer, ikinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013). Şuan gerçekten biz Kürtlerde kadın kesinlikle erkek ile eşit değildir... bizde bir kadın kolay kolay bir erkek ile yan yana dolaşamaz. ..şunu unutmamak gerekir ki o sonuçta bir insan. Eğer varsa çocukların anası. Kadına karşı şiddetin de kesinlikle olmaması gerekiyor. Eşitlik konusunda da kesinlikle eşit olması gerekiyor (Reşat, ikinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

Bizim insanlarda kızımı şımartırsam bunun önünü alamam diyorlar, aslında çok seviyor ama dışarı veremiyor, bir korku var, ... Bizim erkekler şöyle diyorlar nasıl olsa bizde boşanma yok ben bunu dövsem de gidemez gitse de babası kabul etmeyecek, ama Türklerde böyle değil adam dövdü mü kadın gidiyor, işte bizim erkekler bunu kullanıyorlar, nasıl olsa bana bağlı diyor. Bizde kesinlikle boşanma yoktur, beyazla gittin beyazla gelersin diyorlar (Davut, ikinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

İkinci kuşak genç kadın ve erkeğin, kadınların toplumdaki konumuna bakışları noktasında daha bilinçli davrandıkları ve bu konuya daha eşitlikçi yaklaştıkları görülmektedir. İkinci kuşak kadın ve erkekler, kendi

geleneksel toplumlarında kadının erkek ile eşit tutulmadığını ifade etmekte ve bu durumu eleştirirken Türklerde böyle olmadığını söyleyerek kent ile girdikleri etkileşimin izlerini göz önüne sergilemektedir.

Özellikle lise mezunu Davut'un belirttiği boşanma konusu geleneksel Kürt anlayışında büyük önem arz etmektedir. Ayrıca 27 yaşında ve üniversite mezunu olan Reşat, kişinin insanlık yönüne dikkat çekerek onun eşit tutulması gerektiğini ifade etmektedir.

Birinci ve ikinci kuşak arasında, kadın ve erkeğin toplumsal konumlarının nasıl olması gerektiği noktasında büyük farklılıklar görülmektedir. Kent ile etkileşime giren ikinci kuşak gençlerin değişen düşüncelerine karşılık, birinci kuşağın, kent ile etkileşime girmek yerine kendi mahallesinde geleneksel kültür kodlarını yaşattıkları ve olabildiğince onlardan taviz vermedikleri söylenebilir. Birinci kuşaktan kadınların erkeğin üstün olmasını kabullenmesi durumu, ikinci kuşakta her iki cinsiyet grubu tarafından eleştirilmekte ve özellikle de *Türklerde böyle olmadığı* vurgusu yapılarak kentin ikinci kuşak üzerinde gösterdiği etkiyi sergilemektedirler.

Aşağıda birinci ve ikinci kuşağın toplumsal alanda kadını konumlandırırken onlara biçilen rolün bazı göstergeleri anket sonuçlarına göre gösterilmektedir.

Tablo 1. Kadın Seçimlerde Hangi Siyasi Partiye Oy Vereceğini Eşine Sormalı Mı? Sorusuna Birinci Kuşak Göçmen Bireylerin Verdiği Cevapların Cinsiyet Dağılımı

		Kadın seçimlerde hangi siyasi partiye oy vereceğini eşine sormalı mı?					
			Evet	Hayır	Fikrim yok	cevapsız	Toplam
Katılımcının cinsiyeti	Erkek	Sayı	54	31	6	0	91
		%	59,3%	34,1%	6,6%	,0%	100,0%
	Kadın	Sayı	20	9	3	1	33
		%	60,6%	27,3%	9,1%	3,0%	100,0%
Toplam	Sayı	74	40	9	1	124	
	%	59,7%	32,3%	7,3%	,8%	100,0%	

Tablo 1'de kadının hangi siyasi partiye oy vereceğini eşine sormasının gerekliliğine yönelik birinci kuşağın verdiği cevapların frekans dağılımı gösterilmektedir. Tabloda görüleceği üzere, erkeklerin % 59,3'ü kadının

hangi siyasi partiye oy vereceğini kendisine sorması gerektiğini, % 34,1'i ise kendisine sorulmasının gerekmediğini ifade etmektedir. Görüldüğü üzere, erkeklerin % 59,3'ü bu hakkı kadına vermeyerek onun bu iradesine karşı çıkmaktadır. Bunun yanında kadınların % 60,6'sı kendisi seçimlerde oy kullanırken eşine sorması gerektiğini düşünürken, % 27,3'ü ise seçimlerde oy kullanırken eşine sorması gerekmediğini ifade etmektedir. Toplam olarak, birinci kuşak göçmenlerin %59,7'si evde erkeğin sözünün geçerli olması gerektiğini söylerken, %32,3'ü ise bunun olmaması gerektiğini ifade etmektedir. Görüldüğü gibi, "kadın seçimlerde hangi siyasi partiye oy vereceğini eşine sormalı mı?" sorusuna birinci kuşak kadınların erkeklerden daha fazla evdeki erkeğin sözünün geçerli olması gerektiğini ifade etmektedirler. Bu durum, aslında birinci kuşak kadınların bir tür öğrenilmiş çaresizlik⁵ içine girdiklerini açıkça ortaya koymaktadır.

Tablo 2'de birinci kuşak kadın ve erkeklerin hane reisinin kim olması gerektiği sorusuna verdikleri cevaplar gösterilmiştir. Tablodan anlaşılacağı üzere, birinci kuşak erkeklerin %90,2'sinin hane reisinin baba olması gerektiğini belirterek, erkeğe olmazsa olmaz bir rol biçmektedirler. Bunun yanında, birinci kuşak kadınların erkeklerin oranına yakın bir düzeyde % 87,9 oranında evde babanın hane reisi olması gerektiğini belirtmişlerdir. Buradan da anlaşılacağı gibi, kadınların kendilerini arka plana iterek pasif duruma getirdikleri, hatta bu durumu kolaylıkla kabul ettikleri görülmektedir. Geleneksel toplumun bir özetini ifade eden bu durum geleneksel köy hayatını da betimlemektedir.

Tablo 2. Birinci Kuşak Göçmenlerin Kimin Hane Reisi Olması Gerektiği Sorusuna Verdikleri Cevapların Cinsiyet Üzerinden Frekans Dağılımı

		Sizce hane reisi kim olmalı?								Toplam	
		Baba	Büyük baba	Ağa bey	Anne	Büyük anne	Amca	Diğer	Hane reisi olmamalı		
Katılımcının cinsiyeti	Erkek	Sayı	83	2	1	2	0	0	3	1	92
		%	90,2%	2,2%	1,1%	2,2%	,0%	,0%	3,3%	1,1%	100,0%
	Kadın	Sayı	29	1	0	1	1	1	0	0	33
		%	87,9%	3,0%	,0%	3,0%	3,0%	3,0%	,0%	,0%	100,0%
Toplam		Sayı	112	3	1	3	1	1	3	1	125
		%	89,6%	2,4%	,8%	2,4%	,8%	,8%	2,4%	,8%	100,0%

⁵ Öğrenilmiş çaresizlik kavramını, erkeklerin üstün olması gerektiği fikrinin, kadınların (acı) yaşam tecrübeleriyle edinildiği ve bütün çabalara rağmen bu durumun değiştirilemeyeceğine dair güçlü bir duyguyu benimsediğini belirtmek için kullanıyorum.

Tablo 3. İkinci Kuşağın, Kadının ve Erkeğin Toplumdaki Konumlarının Nasıl Olması Gerektiğine Yönelik Verdikleri Cevapların Cinsiyet Üzerinden Frekans Dağılımı

		Kadın ve erkeğin toplumdaki konumları nasıl olmalıdır?						Toplam
		Erkek üstün olmalı	Kadın üstün olmalı	Eşit olmalılar	Fikrim yok	Cevapsız		
Katılımcının cinsiyeti	Erkek	Sayı 39 % 33,3%	2 1,7%	73 62,4%	2 1,7%	1 ,9%	117 100,0%	
	Kadın	Sayı 4 % 6,9%	3 5,2%	50 86,2%	1 1,7%	0 ,0%	58 100,0%	
Toplam		Sayı 43 % 24,6%	5 2,9%	123 70,3%	3 1,7%	1 ,6%	175 100,0%	

Tablo 3'te ikinci kuşak gençlere sorulan kadın ve erkeğin toplumsal konumlarının nasıl olması gerektiği sorusuna verilen cevaplar gösterilmektedir. Bu veriler tüm ikinci kuşak gençlerde olmasa da geleneksel tutumların belli ölçülerde yıkılmış olduğunu göstermektedir. Ayrıca kadınların yanı sıra erkeklerin de bu bilinci kazandığı görülmektedir. İkinci kuşak göçmen erkeklerin % 33,3'ü kendi ebeveynleri gibi erkeğin üstün olması gerektiğini söylerken, % 62,4'ü her iki cinsiyetin toplumsal konumlarının eşit olması gerektiğini ifade etmektedirler. Ayrıca, ikinci kuşak kadınların kendi annelerinin düşüncelerini benimsemedikleri ve artık erkeklerle eşit olduklarını ve bu anlamda mücadele içine girdikleri görülmektedir. Tabloda görüldüğü gibi araştırmaya katılan ikinci kuşak gençlerin % 86,2'si kadın ve erkeğin toplumsal konumlarının eşit olması gerektiğini söylerken; % 5,2'sinin de kadının erkekten daha üstün olması gerektiğini belirtmektedir. Bu, görünüşte düşük bir istatistiksel veri gibi görünebilir ancak böyle geleneksel bir toplumda düşüncenin belli sınırlılık için yön değiştirdiğine işaret etmesi açısından önemli bir orandır.

Tablo 4. İkinci Kuşak Göçmen Gençlerin “Kadın Seçimlerde Hangi Siyasi Partiye Oy Vereceğini Eşine Sormalı Mı? Sorusuna Verdikleri Cevapların Cinsiyet Üzerinden Frekans Dağılımı

		Kadın seçimlerde hangi siyasi partiye oy vereceğini eşine sormalı mı?				Toplam	
		Evet	Hayır	Fikrim yok	Cevapsız		
Katılımcının cinsiyeti	Erkek	Sayı	55	53	8	1	117
		%	47,0%	45,3%	6,8%	,9%	100,0%
	Kadın	Sayı	19	36	3	0	58
		%	32,8%	62,1%	5,2%	,0%	100,0%
Toplam		Sayı	74	89	11	1	175
		%	42,3%	50,9%	6,3%	,6%	100,0%

Tablo 4’te Kadınların seçimlerde hangi siyasi partiye oy vereceğini eşine sormalı mı? sorusuna verilen cevapların istatistiksel sonuçları gösterilmiştir. Tablodan görüleceği üzere, ikinci kuşak erkeklerin % 47,0’si kadın seçimlerde kime oy vereceğini erkeğe (bir anlamda kendisine) danışması gerektiğini ifade ederken, % 45,3’ünün kadının kendi özgür iradesini kullanabileceğini ifade etmektedir. Bu oranlar görünürde büyük oranlar olmamasına rağmen genç erkeklerin kendi babalarından daha bilinçli davrandıkları gözden kaçmamaktadır. Bunun yanı sıra, geleneksel tutumdan kopuşu kadınların verdiği cevaplar üzerinden okumak daha anlamlıdır. İkinci kuşak genç kadınların %32,8’i yine birinci kuşak anneleri gibi kadının oy verirken erkeğe sorması gerektiğini belirtirken, %62,1 gibi birinci kuşak kadınlara kıyasla büyük bir oranda kadının kendi özgür iradesini kullanması gerektiğini ifade etmektedir. (Birinci kuşak kadınların sadece %27,3’ü erkeğe sormadan kendi özgür iradelerini kullanması gerektiğini belirtmişti)

Birinci ve ikinci kuşak gençlerin, kadının toplumsal hayatta nasıl olması gerektiği ve kadının kendi özgür iradesini kullanıp kullanamayacağı konusunda büyük farklar olduğu görülmektedir. İkinci kuşak, birinci kuşağa kıyasla kadın erkek ilişkisinde genel olarak daha bilinçli bir tutum aldığı tespiti yapılabilir. Saha çalışması boyunca edinilen izlenimlerin ışığında, özellikle birinci ve ikinci kuşak kadınlar arasında büyük bir dönüşümün yaşandığı gözlenmiştir. Birinci kuşak kadın, kendi pasif konumu-

nu kabullenmiş iken; ikinci kuşak kadın kendileri ile yapılan mülakatlarda da belirttikleri gibi bu durumu eleştirerek karşı çıkmaktadırlar. Suzuki Him ve Gündüz-Hoşgör'ün (2011) çalışmasında bahsettikleri "Kürt kadınları üzerindeki patriarşik durumun" bu çalışmanın kapsamındaki İnegöl'de de kendisini gösterdiğini birinci kuşak kadınların mülakatlarında görmek mümkündür. Bunun yanında, ikinci kuşak her iki cinsiyet grubunun model olarak da kent kültüründen, medyatik ve popüler kültürden etkilendiğinin bir kanıtı olarak, onların alternatif davranışların çerçevesi olarak 'Türk'lere referans yapmaları gösterilebilir. Sonuç olarak, ikinci kuşak gençler kendi ebeveynlerinde gördükleri bazı geleneksel kültürel değerleri eleştirmektedirler. Ayrıca, erkeğin daha fazla güç sahibi olduğu bu geleneksel toplum kümesindeki erkeklerin dahi bu değerleri eleştirmesi dikkat çekicidir.

Kuşaklar Arasında Akraba Evliliğine Bakıştaki Zihinsel Dönüşüm

Göçün meydana getirdiği bir dizi değişimin en önemlisi zihinsel kodlarda meydana gelen değişimdir. Göç etmeden önce kendi geleneksel yapıları içinde şekillenen birey, daha önce kabul etmiş olduğu kimlik kodlarını, geleneksel değerleri, kendisi ile beraber geldiği yere taşımakta ve onlarla beraber yaşamaya çalışmaktadır. Birinci kuşağın bu kapalı toplum yapısını korumak için verdiği mücadelelerden biri de akraba evliliğidir. Ayrıca birinci kuşak, İnegöl'e gelmesinden kaynaklı olarak medyada ya da kent kültüründe fark ettikleri ve ilginç bir şekilde 'Türklerde oldukça yaygın olduğunu(!)' düşündükleri boşanmadan dolayı, ikinci kuşak konumundaki çocuğunun bir Türk ile evlenmesini istemediği ve onları bu duruma karşı uyardıkları görülmektedir. Ancak, göçün etkilerini dolaylı olarak deneyimleyen ikinci kuşak gençlerin, kimlik yapıları büyük ölçüde kent kültürü içinde oluşmakta ve böylece ebeveynlerinin öğrettiği geleneksel değerler arka plana itilmektedir. Birinci kuşak kendi çocuğunun kendisi gibi akraba ya da en azından kendisinin tanıyıp tasvip ettiği kişiler (ki bu Kürt olmalıdır) ile evlenmesi gerektiğini düşünürken; ikinci kuşak bu geleneksel düşünceye çoğu zaman karşı çıkmaktadır. Çünkü, ikinci kuşağın

kent ile girdiği etkileşim, onun bu tür uyarılara kulak vermesini önleyebilmekte ve bu yüzden aile içinde çatışmalar meydana gelebilmektedir.

Evlilik ve eş seçimine ilişkin birinci kuşak göçmenlerin muhafazakar düşüncelerinden bazı kesitler aşağıda verilmiştir.

Çocuklarım bana sorsa hiçbiri yabancı getirmezler hepsini tanıdık getiririm. Ben istemem çocuklarım yabancıları getirsinler eğer bana sorsalar bana tabi olsalar ben hepsine tanıdık akraba getiririm, yabancıları getirmeyin... (Saniye, birinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

Kürt olması önemli daha iyi olur. şimdi sen bir Türk ile nişanlanırsan başa götüreceğim mi diye kalbine soru gelir, sen kapalı o açık sen istersen kapanacak mı?.... Şimdi ki gençler dış görünüşe bakıyor, güzel olsun mavi gözlü olsun ne bileyim mutlu olmadıkları zaman ne yapacak, onlar için o önemli değil .....(Gülistan, birinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

Şimdi onlarda (Türklerde) boşanmak çok kolay, ama bizde öyle bir kavram yok. Bizde boşanmak belki yüzde bir bile değildir. Ancak Türklerde bu böyle değil, onlar anlaşılmadığı zaman haydi boşanalım diyebiliyorlar. Bunun için biz Kürtlerin Türklerle evlenmesi çok zor... Onların hayatları çok farklı. Biz onlarla dayanamayız. Onun için Kürtler onlarla (Türklerle) idare edemezler. İnsanların tanıdık biri ile (Kürt) evlenmesi daha iyidir. (odak grup görüşmesi, birinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

Mülakatlardan anlaşılacağı üzere, birinci kuşak hem kadın hem de erkeklerin geleneksel aile bağlarına önem verdikleri özellikle de, kendi çocukları konumundaki ikinci kuşağı, Türklerde daha yaygın olduğunu düşündükleri boşanmaya karşı uyardıkları görülmektedir. Özellikle, birinci kuşak erkekler ile yapılan odak grup görüşmelerinde *Kürtlerin Türklerle ile anlaşamayacağı* düşüncesi hakim görünüyor. Gülistan'ın ise *şu anki gençler* diyerek kast ettiği ikinci kuşağı, geleceği düşünmediği konusunda (ki burada muhtemel bir boşanmaya atıfta bulunmakta) eleştirdiği görülmektedir.

İkinci kuşak gençlerin kültürel dönüşümün bir parametresi olabilecek akraba evliliğine yönelik düşüncelerinden bazı kesitler aşağıda verilmiştir:

Kişi akrabası ile evlenmemeli, çocuk sorunu olabilir. Anlaşmazlık olabilir.... Ayrıca bir Kürt'ün yine bir Kürt ile evlenmesi gerekmez. Eğer kişi din konusunda anlaşabiliyorsa, davranışlarda uyuyorlarsa evlenebilirler.... ya-

ni Kişi evlenirken karşıdakinin çalışıp çalışmadığını, eğitim düzeyini de göz önünde bulundurmalı (Gamze, ikinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013). Ben akraba evliliğinden hiç hoşlanmam ...mesela evlendiler belki kötü çıktı bir taraf, tamam her şey bitti... Artık birbirlerine düşman olurlar. Bence en iyisi yabancı olsun akraba hiç olmasın. ...Ben kendim dininde olsun derim. namazına bakarım evi yokmuş fark etmez din oldu mu diğerleri gelir.... Bizim ailemiz bizi Türklerde olan boşanma korkusuyla büyütmüş, evlendi mi bırakır. Ama iyisi de var tabi insan bilemez. Ben illa demem Kürt olsun... Anlaşabildiğim yani kendi düşüncelerime göre birisi, belki Kürtlerde bulamadığımı Türklerde bulabilirim (Nilüfer, ikinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

Lise öğrencisi olan Nilüfer, ailesinin kendisine bulunduğu “ailemiz bizi Türklerde olan boşanma korkusuyla büyütmüş” telkinini ifade ederek ebeveynlerinin neden Türklerle evlenmelerini istemediklerini açıklamaktadır.

Nilüfer de Gamze ile benzer bir şekilde, ebeveynlerinin hiç dikkat çekmediği bir noktaya yani din konusuna dikkat çekmektedir. Aynı zamanda Nilüfer, anne babasının avantaj olarak gördüğü akrabalığı bir dezavantaj olarak görmektedir. Ve akraba ile anlaşamama durumunda her iki tarafında birbirine düşman olacağını ifade etmektedir.

...Akraba evliliğine kesinlikle karşıyım....Dindar kişilerle evlenmeyi tercih ederim (Zehra, ikinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

Bizdeki akraba evliliğinin temel nedeni biz de ayrılmak diye bir terim yok, o yüzden annelerimiz babalarımız tanıdık olsun diye akraba evliliği olsun diyorlar. Ben kabul etmiyorum. Bana baskı yaptıkları için özellikle ben istemiyorum. Bana baskı yaptıkları içindir de. İlla Kürt olması önemli değil mesela benim bir akrabam Adanalı birisiyle evlendi. Allah onlardan bin ke-re razı olsun önemli olan kafanın uyuşmasıdır, çok dindarlar, çok beğeniyorum (Ali, ikinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

İkinci kuşak, 21 yaşında ve bir üniversite öğrencisi olan Ali, tıpkı Nilüfer gibi, ebeveynlerinin kendilerine “Türklerde boşanma olduğunu, ancak Kürtlerde böyle bir şey olmadığını” söylediklerini ifade ederek, ikinci kuşak üzerinde oluşturulan genel korkuya gönderme yapmaktadır. Ayrıca,

Ali kendisine akraba evliliği konusunda baskı yapıldığını ve özellikle de bundan dolayı böyle bir evliliğe karşı çıktığını ifade etmektedir.

Akraba evliliğine kesinlikle karşıyım yanlış bir şey yani görüş olarak hep kardeş gözü ile bakıyoruz, bir gün gelip o insanı kendine eş yapamazsın, olmaz bu, bizimkiler de eski zamanda öyle yaptıkları için öyle olsun diyorlar. Bize de sözümüzü dinleyin diyorlar. Yani onlar da diyor, benim akrabam olsa istediğim lafı söylerim, ama yabancı olsa söyleyemeyecekler ya.... Ve içimizdeki şeyler dışarı çıkmasın diyorlar. ...İlla Kürt olacak diye bir şey yok... (Servet, ikinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

Üniversite mezunu Servet ile yapılan mülakattan anlaşılacağı üzere, ikinci kuşak, birinci kuşak ile evlilik konusunda anlaşamamakta ve aile içi huzursuzluklar baş göstermektedir. Kapalı bir toplum özelliği gösteren Doğu ve Güneydoğu Anadolu coğrafyasının insanları bu geleneksel tavırlarını kent kültürü ile büyüyen çocuklarına aktarmaya çalışırken, kendi önerdiklerinin sınırlı düzeyde uygulama şansı bulduğundan geleneksel değerlerin sarsılmakta olduğunu işaretini vermektedir.

Son olarak, ikinci kuşak lise öğrencisi ve 16 yaşında olan Gamze, kendi ebeveynlerinin dikkat çekmediği eğitim, iş gibi noktaları göz önünde bulundurarak, kişinin etnik kimliğini önemsiz bulmakta ve asıl önemli olan şeyin kişinin anlaşabilmesi olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 5. Birinci Kuşak Göçmenlerin Eşlerinin Akraba Olup Olmadığı Sorusuna Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımı

	Sayı	%	Geçerli %	Kümülatif %
Evet	74	59,2	60,7	60,7
Hayır	40	32,0	32,8	93,4
Evlenmedim	8	6,4	6,6	100,0
Toplam	122	97,6	100,0	
Cevapsız	3	2,4		
Toplam	125	100,0		

Tablo 5'te görüleceği üzere, % 59,2 birinci kuşak göçmenlerin eşi akrabası iken, %32,0'luk bir göçmen grubunun ise eşinin akraba değildir. Bu tablodaki birinci kuşak göçmenlerin, büyük bir kısmı kendi akrabası ile evli, dolayısıyla kendi çocuklarına da benzer doğrultuda yönlendirme ya

da bazı durumlarda bunu dikte etme eğilimde olduğu görüntüsü vermektedir. Ancak kent kültürü ile etkileşimde olan ikinci kuşak gençlerin, bunu kabul etmemesi durumunda kuşaklar arası çatışmaların derinleşmesi muhtemel olacaktır

Tablo 6. Birinci Kuşak Göçmenlerin, Evlendikten Sonra Kendi Aileleri İle Beraber Aynı Evi Paylaşma Oranlarını Gösteren Frekans Dağılımları

	Sayı	%	Geçerli %	Kümülatif %
Evet	83	66,4	69,2	69,2
Hayır	37	29,6	30,8	100,0
Toplam	120	96,0	100,0	
Cevapsız	5	4,0		
Toplam	125	100,0		

Tablo 6, birinci kuşak göçmenlerin, evlendikten sonra kendi aileleri ile beraber aynı evi paylaşma oranlarını göstermektedir. Kürt toplumunda yaygın olan geniş aile formu, birinci kuşak göçmenlerin kendi çocuklarının akrabaları ile evlenmelerini istemesine neden olabilmektedir. Birinci kuşak göçmenlerin, % 66,4'ü evlendikten sonra kendi ailesi ile beraber yaşamış ve dolayısıyla geniş aile deneyimine sahiptir. Bu yüzden, evlenecek kişinin akraba olması onun ailesi ile yaşama olasılığını da arttıracaktır. İkinci kuşaktan Servet'in de ifade ettiği gibi "benim akrabam olsa istediğim lafı söylerim, ama yabancı olsa söyleyemeyecekler" mantığını da güçlendirmektedir.

Tablo 7. İkinci Kuşak Göçmen Gençlerin Eşlerinin Akraba Olmasını İsteyip İstemediği Sorusuna Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımı

	Sayı	%	Geçerli %	Kümülatif %
Evet	55	31,4	31,4	31,4
Hayır	119	68,0	68,0	99,4
Cevapsız	1	,6	,6	100,0
Toplam	175	100,0	100,0	

Tablo 7'de de görüleceği üzere, gençlerin %31,4'ü kendi eşlerinin akraba olmasını isterken, % 68,0, gibi önemli oranda bir genç kitle kendi eşlerinin akraba olmasını istememekte ve kendi ebeveynlerinin akraba evliği isteğine

karşı çıkmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, birinci kuşak göçmenlerin, %59,2'sinin eşlerinin akraba olduğu görülmektedir. Bu durum göçmen kuşaklar arasında bir zihinsel dönüşümün yaşandığını açıkça göstermektedir. Ancak öte yandan akraba evliliğine olumlu bakışın belli oranlarda ikinci kuşakta da (%31,4) devam ettiğini de söylemek mümkündür.

Tablo 8. İkinci Kuşağın “Evleneceğiniz Kişinin Kürt Olmaması Sizin İçin Sorun Olacağını Düşünüyor Musunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımı

		Evleneceğiniz kişinin Kürt olmaması sizin için sorun olacağını düşünüyor musunuz?				Toplam	
		Evet, çok sorun olurdu	Sorun olabilir	Sorun olmaz	Fikrim yok		
Katılımcının cinsiyeti	Erkek	Sayı	11	19	79	8	117
		%	9,4%	16,2%	67,5%	6,8%	100,0%
	Kadın	Sayı	3	10	42	3	58
		%	5,2%	17,2%	72,4%	5,2%	100,0%
Toplam		Sayı	14	29	121	11	175
		%	8,0%	16,6%	69,1%	6,3%	100,0%

Tablo 8’de görüleceği üzere, ikinci kuşağın, ebeveynlerinin kendilerini Türklerle evlenmemeleri konusunda uyarılarına rağmen, bu konuda geliştirdikleri kendi düşünceleri ön plana çıkmaktadır. Erkeklerin % 67,5’i, kadınların ise %72,4’ü evleneceği kişinin Türk olmasının onun için sorun olmayacağını ifade etmektedir. Toplam olarak ise, ikinci kuşak gençlerin %69,1’i Türklerle evlenmenin kendisi için sorun olmayacağını belirtmektedir. Bu veriler açıkça ikinci kuşak genç kitlenin önemli bir bölümünün kent ile ve dolayısıyla Türklerle olan etkileşim ve kaynaşmasının boyutunu göstermektedir.

Evlilik gibi önemli bir konuda birinci kuşak göçmenler ve çocukları arasında ciddi görüş farklılıkları olduğu gözlenmektedir. Birinci kuşağın kendilerini evlilik konusunda dışarıya (Türlere) karşı uyardıklarını ifade eden ikinci kuşak, bu uyarılara rağmen kent kültürü ile girdiği etkileşimden de kaynaklı olarak daha farklı tutum aldıkları söylenebilir. Aile içi çatışmaların ortaya çıkmasına neden olan bu tür durumlar, var olan geleneksel ilişkileri de değişime uğratmaktadır.

Deniz ve Etlar'ın (2009) Van merkeze göç eden göçmenler üzerinde yaptıkları çalışmalarında da benzer sonuçlara ulaştıklarını görmekteyiz. Aynı şekilde bu çalışmada da görüldüğü üzere aile içi çatışmaların en çok yaşadığı dönem evlilik öncesi dönemler olarak vurgulanmaktadır. Sonuç olarak, birinci kuşağın kendisini kent kültürüne karşı koruduğu ve ikinci kuşak durumundaki çocuklarını da bu konuda uyarmasına rağmen eğitim, iş, arkadaş çevresi gibi kişinin sosyalleştiği alanlar bu tür geleneksel aidiyetlerin daha fazla sürdürülmesine olanak vermemektedir.

Dini İnançın Sonraki Kuşaklara Aktarılmasına Yönelik Tutumlar

İkinci kuşak gençlerin ebeveynlerini en çok eleştirdiği tutumlarından biri de dini pratikler konusundaki telkinlerdir. Başka bir ifade ile birinci kuşak, içine doğduğu kültürel kodları ve İslam inancının kültüre yerleşmiş değerleri ikinci kuşağa aktarırken sorunlar yaşamaktadır.

Bu konu ile ilgili olarak aşağıda ikinci kuşak ile yapılan görüşme notlarından bazıları verilmiştir:

Babamın ilk olarak telkinde bulunduğu şey namaz, namaz kıl, dua et, arkadaşlarına dikkat et. Ben tamam diyordum. Ama babamın bu tepkisi daha çok beni uzaklaştırıyor gibi geliyordu bana. Ben açık söyleyeyim babam böyle söyleyince artık tepki vermiyordum. Ben üniversiteye gitmeyene kadar evde namaz kılmıyordum ciddi söylüyorum, ben üniversitede sabah namazına kalkıyordum eve geliyordum babam. Hadi kalk hadi kalk diyordu. Hani çok fazla üzerine gidilmemesi gerekiyordu, çok fazla üzerime geliyordu babam (Reşat, ikinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

Babam bana namaz konusunda çok kızıyor. Ben diyorum kimse bana karışmasın, amcam da bana söylüyor, diyorum ki, ben biliyorum bana karışmayım, bana Kuran'ı oku diyorlar. Ben diyorum ona sen yıllardır Kuran okuyorsun ne anlادين feyizden başka (Hamza, ikinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

Üniversite mezunu ve 27 yaşında olan Reşat, babasının kendisine din ve inanç konularında bu kadar telkinde bulunmasını yanlış bulmakta ve bu durumun kendisini dinden uzaklaştırdığını da ifade etmektedir. Lise mezunu ikinci kuşak Hamza ise, kültürel davranış ve dinsel tutum açısından

ebeveyn ve akrabalarını eleştirmekte ve çatışmanın oluşmasına ortam hazırlayan bu konuda kendisine karışmamaları gerektiğini ifade etmektedir.

Babam hep bizi eleştirir ne kadar çalışsak yine çalış der.... Babam aşırı derecede bize baskı uygulardı din konusunda, samimiyetimle söylüyorum babam geldiğinde seccadeyi yere sererdim -abdestte yok- kaç defa öyle namaz kıldım. ....Benim ideallerim vardı, ben okumak istedim... Ben babamın gözüyle bakamadım, babam her zaman okulu dine karşı bir kurum olarak gördü. Hâlbuki okumaya karşı değildi (Davut, ikinci kuşak, derinlemesine görüşme, 2013).

İkinci kuşaktan Davut'un ifade ettiği bu durum, birinci ve ikinci kuşak arasındaki hem iletişimin boyutunu hem de kuşaklararası çatışmayı göstermektedir. Birinci kuşak, korkarak okula gönderdiği ikinci kuşağı sürekli uyarma ihtiyacı hissetmektedir. Ancak, karşılık bulamayan bu telkinler birinci kuşağın daha radikal kararlar almasına ve Davut'un ifade ettiği gibi bir kurumu tümünden "yasak alan" olarak kabul etmesine neden olabilmektedir. Ayrıca Davut, babasının bu tavrına anlam veremediğini de ifade ederek kuşaklar arasındaki iletişim kopukluğunun boyutunu belirtmektedir.

Yukarıdaki mülakatlardan da görüleceği üzere kadınların ebeveynlerinin din konusundaki telkinlerinden rahatsızlıklarına yönelik herhangi bir ayrıntılı konuşmaya rastlanmamıştır. Bunun en önemli nedeni ise kadınların bu tür uyarılara maruz kalmamaları ve dini pratikleri, erkeklerden daha fazla uygulamalarıdır.

Aşağıda birinci ve ikinci kuşağın üzerinde anlaşamadığı din konusunun istatistiksel sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 9. İkinci Kuşağın "Siz Kendi Dindarlık Derecenizi Nasıl Tanımlarsınız?" Sorusuna Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımı

	Sayı	%	Geçerli %	Kümülatif %
Çok dindar	61	34,9	34,9	34,9
Az dindar	33	18,9	18,9	53,7
Normal dindar	77	44,0	44,0	97,7
Din ile bir ilgim yok	2	1,1	1,1	98,9
Diğer	2	1,1	1,1	100,0
Toplam	175	100,0	100,0	

Yukarıdaki tablo 9’da ikinci kuşağın kendilerini dini tutum açısından tanımlanmasının frekans değerleri gösterilmektedir. Buna göre, ankete dahil olan ikinci kuşak gençlerin, % 34,9’u kendisini çok dindar, % 18,9’u az dindar, %44,0’ı kendisini normal dindar olarak tanımlamaktadır. Tabloda da görüldüğü üzere kendisini normal dindar olarak tanımlayanların oranı en yüksek ve onu da kendisini çok dindar olarak tanımlayanlar izlemektedir. Buna karşılık aşağıdaki tabloda ise ikinci kuşağın kendi babasının dindarlık derecesini tanımlaması gösterilmektedir.

Tablo 10. İkinci Kuşağın Kendi Ebeveynlerinizin Dindarlık Derecesini Nasıl Tanımlıyorsunuz? Sorusuna Verdikleri Cevapların Frekans Dağılımı

	Sayı	%	Geçerli %	Kümülatif %
Çok dindar	114	65,1	65,1	65,1
Az dindar	17	9,7	9,7	74,9
Normal dindar	33	18,9	18,9	93,7
Din ile bir ilgisi yok	4	2,3	2,3	96,0
Fikrim yok	7	4,0	4,0	100,0
Toplam	175	100,0	100,0	

Tablo 10’da ikinci kuşağın kendi ebeveynlerinin dindarlık derecelerini tanımlamalarının frekans değerleri gösterilmektedir. Görüldüğü gibi ikinci kuşağın % 65,1 gibi büyük bir oran kendi babasının dindarlık derecesini “çok dindar” olarak tanımlamakta iken kendisi için kullandığı “normal dindar” kısmına babaların %18,9’u dâhil etmiştir. Bu oranlar babaların kendi çocukluklarının üzerindeki etkisini de göstermektedir ki, bu durum ikinci kuşağın kendi babasının kültürel bir İslam inancına sahip olduğunu da ifade etmelerine neden olmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Literatürde yapılan çalışmalar, Cumhuriyetin göç tarihinde önemli aktörlerden olan Kürtlerin göç ettikleri yerlerde kendi geleneksel değerlerini korumaya ve gelecek kuşaklara aktarmaya çalıştıkları tespit eder. Ancak göç eden bu vatandaşlar her ne kadar kentin kenar mahallelerine yerleşip kent merkezi ve kültürü ile iletişime geçmede isteksiz görünseler de bu durum ikinci kuşakla birlikte gittikçe daha zor hale gelmektedir. İkinci

kuşağın eğitim, eğlence, iş gibi sosyal ve zorunlu ihtiyaçlarını kendi göçmen mahallesinde ikmal etme imkanı olmadığı durumlarda genç birey bu olanaklara ulaşmak için daha önce birinci kuşak ve kent arasında inşa edilen bariyerleri kırmaya çalışmaktadır. Buna bağlı olarak, çalışma kapsamına alınan İnegöl Huzur Mahallesi'nde birinci kuşak göçmenlerin sonraki kuşağı kendi kültür taşıyıcısı olarak tanımlama düşüncesinden her geçen gün uzaklaştığı gözlenmiştir. .

Çoğunlukla Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kırsal bölgelerinden İnegöl'e göç eden bu vatandaşların ilk başlarda kentin karmaşık ve ürkütücü yapısından dolayı kendi mahallerini kurdukları görülmektedir. Ancak özellikle ikinci kuşak gençler kent ile etkileşimi gün geçtikçe farklı ihtiyaçlar üzerinden gelişme eğilimindedir. İşte bu çalışmamızda kadın ve erkeğin toplumsal konumlarına yönelik tutumlara bağlı olarak, ikinci kuşağın birinci kuşak ebeveynlerinden ne derece uzaklaştıkları hatta bazı noktalarda taban tabana zıt konumlarda bulunduğu, geleneksel Kürt kültürü ve modern kent kültürüne atıfta bulunularak incelenmiştir.

Gençler, gerek eğitim seviyelerinin artması gerekse de kent kültüründe gözlemledikleri ilişkileri benimsemeleri ve bu düşünceye karşı duran ebeveynlerini özellikle de babalarını eleştirmektedirler. Dolayısıyla göçmen Kürt toplumunda kadın ve erkeğe biçilen rollerin değişmesinde ikinci kuşak önemli bir görev üstlenmektedir. Diğer taraftan birinci kuşağın kültürel anlamda kendi varisi olarak gördüğü ikinci kuşağı değişime karşı "gelenek" içinde tutmak için evliliği önemli bir yöntem olarak gördüğü elde edilen verilerden anlaşılmaktadır. Hatta yukarıdaki saha verilerinden anlaşılacağı üzere birinci kuşağın ikinci kuşak gençlere sağlam bir aile kuramayacağı korkusunu aşıl原因arak (boşanma korkusuyla) onların kendi grubundan olmayan birisiyle (Türk veya kentli) evlenme düşüncesine meyletmesini önlemektedir. Bunların yanında geleneksel İslam inancına bağlılığın ikinci kuşaklarca azalacağı korkusu birinci kuşak göçmenlerin bu konuya yönelik düşüncelerini ikinci kuşağa aktarırken zorlayıcı bir yöntem izlemelerine neden olmaktadır. Bundan dolayı gençler kendi ebeveynlerinin tavırlarını bilinçsiz olarak nitelemektedirler.

Sonuç olarak Huzur Mahallesi'nden elde edilen veriler, geleneksel Kürt kültürüne sahip birinci kuşağın ikinci kuşak çocuklarının kent kültürüne aidiyet hisleri ve kendisini orada var etme mücadelesi kültürel dönüşümün farklı parametrelerini bize sunmaktadır. Zira, ikinci kuşağın kadın ve erkeğin toplumsal konumlarını tayininde, evlilik gibi önemli bir konuda ve dini konularda kendi ebeveynlerini model almak yerine yüzünü kente ve kent kültürüne doğru çevirdiği görülmektedir.

Kaynakça

- Abadan-Unat, N. (2007). *Türk dış göçünün aşamaları: 1950'li yıllardan 2000'li yıllara. kökler ve yollar: türkiye'de göç süreçleri.*(Ed: A. Kaya Ve B. Şahin). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 3-18.
- Assmann, J. (2001). *Kültürel bellek: eski yüksek kültürlerde yazı, hatırlama ve politik kimlik.* (Çev: A. Tekin).İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Bağlı, M. (2006). *Türkiye'de göç ve kentleşme: toplumsal dönüşümün mekânsal boyutu.* .8-11 Uluslararası Göç Sempozyumu.8-11 Uluslararası Göç Sempozyumu. (Yayına Hazırlayan: İstanbul Organizasyon). İstanbul: Sistem Matbaacılık.ss.215-226.
- Castles, S. (2008). *Migration and social transformation. Migration Studies Unit London School And Political Science.* London.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.* (17). 1-25.
- Deniz, O. Ve Etlan, E. (2009). Kırdan kente göç ve göçmenlerin uyum süreci üzerine bir çalışma: Van örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi.* 6(2). 472-498.
- Fichter, J. (1990). *Sosyoloji nedir?.* (Çev: Nilgün Çelebi). Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi.
- Güllüpnar, F. (2012). Göç olgusunun ekonomi-politiği ve uluslararası göç kuramları. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* (4). 53-86
- Güngör, V. (2005). *Bizimkilerin pedagojisi: göç, kültür, kimlik Hollandalı Türkler.* Ankara: Liman Yayıncılık.
- Gürel, S. (2001). *Türkiye'de göç ve bütünleşme sorunsalı.21.yüzyıl karşısında kent ve insan.*(Ed: F. Gümüsoğlu). Ankara: Bağlam Yayıncılık, ss.129-150
- Hass, D. H. (2008). *Migration and development: A theoretical perspective.* international migrations institute. London: Universit of Oxford.
- Kaya, A. (2009). *Türkiye'de iç göçler : bütünleşme mi geri dönüş mü?.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kaygalak, S.(2009). *Kentin mültecileri: Neo-liberalizm koşullarında zorunlu göç ve kentleşme*. Ankara: Dipnot Yayınları

Keser, İ. (2011). *Göç ve zor: Diyarbakır örneğinde göç ve zorunlu göç*. Ankara: Ütopya Yayınları.

Kuş, E. (2003). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri: Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nicel Mi? Nitel Mi?*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide Ve Antropolojide Niteliksel Yöntem Ve Araştırma*. Ankara: Bağlam Yayıncılık

Lee, E.S. (1966). A Theory Of Migration. *Demography*, 3 (1), 47-57.

Lévi-Strauss, (2012). *Modern Dünyanın Sorunları Karşısında Antropoloji*.(Çev: A. Terzi) İstanbul: Metis Yayınları.

Lin, N. (1976). *Foundation of social research*. New York: Mcgrow-Hill Book Company.

Lo, L.; Shalaby, A. ve Alshalafah, B. (2011). Relationship Between Immigrant Settlement Patterns And Transit Use İn The Greater Toronto Area. *Journal Of Urban Planning And Development*. 137 (2).470-476.

Malinowski, B. (1990). *İnsan ve kültür*. (Çev: M. F. Gümüş) Ankara: Verso Yayınları

Mengünoğul, G. (2006). Farklılık, toplumsal cinsiyet ve kente göç: İkinci kuşak göçmen Kürt kadınlarının kimlik ve cinsiyet deneyimleri. yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Öncü, A. (1999). İstanbulites And Others: The culturel cosmology of being middle class İn the era of globalism. (Ed. Ç. Keyder). İstanbul: *Between the global and the local*. Ss. 95-117.

http://books.google.com.tr/books?id=5VWs3EH7mLkC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (Erişim Tarihi:18.04.2013)

Özdağ, Ü. (1995) *Güneydoğu Anadolu bölgesi'nde ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan batıya göç edenlerde kültürel yapı ve kültürel kimlik sorunu*. Ankara.

Sennett, R. (2011). *Yeni kapitalizm kültürü*. (2. Basım). (Çev: A. Onacak). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Suzuki Him, M. ve Gündüz-Hoşgör, A. (2011). Reproductive practises: Kurdish women responding to patriarchy, *Women's Studies International Forum*. (34), 335-344.

Suzuki Him, M. ve Gündüz-Hoşgör, A. (2013). An implication of health sector reform for disadvantaged women's struggle for birth control: a case of Kurdish rural-urban Migrant women in Van,Turkey. *Health Care for Women International*. DOI: 10.1080/07399332.2013.827196. 1-19

Tekeli, İ. (2008). *Göç ve ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Turner, B. S. (2000). *Statü*.(Çev: K. İnal). Ankara: Doruk Yayınları

Tüfekçi, S. (2002). Kırsal kesimlerden büyükşehirlere göç ve göçün aile yapısında meydana getirdiği değişiklikler (İstanbul Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.

Ünalın, T. (2008). *Ülke içinde yerinden edilme konusunda dünyada durum ve mevcut eğilimler . Zorunlu göç ile yüzleşmek: Türkiye’de yerinden edilme sonrası vatandaşlığın inflası* . İstanbul: TESEV Yayınları.

Yalçın, C. (2004). Göç sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Ar. Gör. Deniz Aşkın: Yüksek lisansını 2014 yılında Anadolu Üniversitesi Sosyoloji bölümünde tamamlayan Deniz Aşkın 2013-2014 yılları arasında Michigan Üniversitesi’nde araştırmacı olarak bulunmuştur. Göç, dışlanma, kültür, kimlik, sosyal psikoloji, gençlik, etnisite ve milliyetçilik konuları ile ilgilenen araştırmacı halen Anadolu Üniversitesi’nde doktora öğrencisi olarak çalışmalarına devam etmektedir.

Yrd. Doç. Dr. Fuat Güllüpnar: Doktorasını 2010 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji bölümünde tamamlayan Fuat Güllüpnar, 2005-2006 yıllarında Almanya’da Max Planck Enstitüsü’nde (Halle/Saale), 2009-2010 yılları arasında ise Amerika’da Princeton Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde misafir araştırmacı olarak çalışmıştır. Uluslararası göç, entegrasyon, vatandaşlık, gençlik ve şiddet, eğitim ve emek piyasası, Avrupa Birliği, toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlik konularıyla ilgilenen araştırmacı halen Anadolu Üniversitesi Sosyoloji bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.